

В отчетах о мотивации украинских студентов, изучающих японский язык, отмечается только, что "студенты старших курсов теряют интерес к обучению". Однако, в результате данного исследования мы установили, что студенты старших курсов, демонстрирующие высокий интерес к японскому языку и японской культуре, а также карьере, имеют сильное стремление к продолжению обучения, и даже после окончания изучения японского языка в ВУЗе намерены продолжать изучение этого языка. Можно предположить, что и во время обучения в ВУЗе они усердно изучают японский язык.

По результатам факторного анализа в рамках "инструментарной и комплексной мотивации" соотношение инструментальных факторов, за которые можно принять направленность на карьеру, и комплексных, которыми можно считать интерес к японскому языку и японской культуре, высокое (.524). Таким образом был получен результат, отличный от предшествующих исследований, где говорится о том, что инструментальная и комплексная мотивация противостоят друг другу. Из вышесказанного можно сделать вывод о том, что в Украине организация занятий с учетом мотивации, направленной на японский язык и культуру, а также карьеру, может привести к повышению стремления студентов продолжать обучение.

Выводы

В результате факторного анализа было установлено, что студенты украинских ВУЗов 3 курса и старше, изучающие японский язык, имеют направленность на японский язык и культуру, на карьеру и на изучение языка как такового.

Помимо того, был проведен кластерный анализ, в ходе которого студенты были поделены на 3 группы в зависимости от тенденций их мотивации. Анализ показал, что

студенты, которые обладают ярко выраженной направленностью на японский язык и японскую культуру, а также карьере, имеют сильное стремление продолжать обучение. До настоящего времени отмечалось, что среди студентов старших курсов, изучающих японский язык, много тех, кто теряет интерес к обучению, однако суть этого явления оставалась невыясненной. В результате же данного исследования нам удалось определить связь между стремлением продолжать обучение и мотивацией.

В дальнейшем мы планируем продолжать проведение анкетирования с целью рассмотрения отличий в стремлении продолжать обучение у студентов младших и старших курсов.

1. Asano, S. (2002). Motivation That Enhances Lifelong Learning: Open University Students and Regular University Students. *The Japanese Journal of Educational Psychology*, 50,2, pp. 141-151;
2. Barsukova, A. (2006) Motivation of Russian University Students towards Learning Japanese. *Bulletin of International Student Center, Niigata University*, 2, pp. 144-151;
3. Fukushima, S., Ivanova, M. (2006) Report in the Social-Contextualization of Japanese-Language Teaching in "Isolated Circumstances" – A Case Study on Activities in the Uzbekistan Japan Center for Human Development. *The Japan Foundation Japanese-Language Education Bulletin*, 2, pp. 49-64;
4. Gardner, R.C., Lambert, W.E. (1972). Attitudes and motivation in second language learning. Rowley, MA: Newbury House;
5. Kobayashi, A. (2008) Relation between willingness to communicate in Japanese and learning motive. *Bulletin of the Graduate School of Education, Hiroshima University*. Part. 2, Arts and science education, 57, pp. 245-252;
6. Narita, T. (1998) The Relations between Motivations and Examination Scores: The Case of University Students in Thailand. *Japanese language education around the globe*, 8, pp. 1-11;
7. Wang, M.J. Oura, Y. (2009) Factors Influencing Change of Chinese Foreign Students' Learning Motivation. *Bulletin Kyushu Institute of Information Sciences*, 12, pp. 13-19;
8. Seredina, I.N., Kasai, K. (1995) Teaching Japanese as a Foreign Language in Ukraine. *Current report on Japanese language-education around the globe*, 3, pp. 61-70;
9. Tatsuma, S. (2006) Present Status and Problems of Japanese Language Education in Ukraine. *The Japan Foundation Japanese-Language Education Bulletin*, 2, pp. 127-133.

Надійшла до редколегії 20.09.10

В. Підвойний, канд. філол. наук, доц.

ОНОМАСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В ТУРЕЦЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ

Розглядаються основні ономастичні дослідження в турецькому мовознавстві, аналізуються підходи до визначення ономастичних розрядів, їх структури, семантики сфер функціонування на сучасному етапі розвитку турецької ономастики.

Рассматриваются основные ономастические исследования в турецком языкознании, анализируются подходы к определению ономастических разрядов, их структуры, семантики сфер функционирования на современном этапе развития турецкой ономастики.

The main research works on onomastics in the Turkish Linguistics are discussed; the approaches to determining the onomastic groups, their structure and semantics of functioning spheres at the present stage of development of the Turkish onomastics are analyzed.

В останні десятиліття ономастичні дослідження є одним із провідних напрямів турецького мовознавства, тому актуальність статей оглядово-аналітичного спрямування (хронологічний аналіз монографій, наукових доповідей, бібліографічних покажчиків) з турецької ономастики не підлягає сумніву. На користь цього свідчить серія робіт бібліографічного характеру, виданих у Туреччині за останні роки [1].

Ономастична система сучасної турецької мови представлена різноманітними елементами, аналіз яких може дати оригінальні висновки щодо формування ономастичної концепції та можливість проаналізувати ономастичну лексику в аспекті гомогенних і гетерогенних формантів. Аналітичне поєднання джерелознавчої ономастичної бази, яку розробили турецькі вчені протягом останніх 50-ти років, та методичної основи, яку використовують українські вчені, дасть змогу проаналізувати стан і розвиток ономастики в турецькому мовознавстві, окреслити шляхи і напрямки подальших досліджень у галузі взаємовпливів ономастичного корпусу на матеріалі української та турецької мов. Безперечно, дослідження турецьких учених цього напрямку мають бути критично оцінені українськими дослідниками.

Нашарування різнотипних елементів на власне тюркську ономастичну систему створює картину безсистемності формування корпусу ономастичних назв. Цілком природно, що назви не підлягають законам формування мовної політики держави, оскільки номінативні процеси мають перманентний характер. А якщо брати до уваги історичну плінність подій на території Туреччини, часті зміни цивілізаційних парадигм на локально обмеженій території, стає зрозумілою вся складність процесу становлення сучасної турецької ономастичної системи.

Метою статті є спроба проаналізувати основні напрями ономастичних пошуків турецьких учених, дати оцінку сучасному стану розвитку турецької ономастики, визначити принципи та головні напрями досліджень із метою детальнішого опрацювання результатів у навчальному процесі та науковій роботі студентів і аспірантів.

Аксіоматичним у лінгвістиці є твердження, що ономастичний корпус концептуалізує образи, які асоціюються з культурно-національними еталонами, стереотипами, і у процесі свого функціонування відображає характерний для тієї чи іншої лінгвокультурної спільноти менталітет, спосіб мислення, загальнонаціональні уявлення про світобудову, просторові стереотипи, осо-

бливості мотивації вибору імені й естетичних пріоритетів. Надзвичайно цінним у цьому аспекті вивчення є ансамбль власних назв сучасної турецької мови як локально обмеженого комунікативного універсуму з широким колом субстратних елементів (арабських, перських, грецьких, кавказьких). Амальгама різномовних нашарувань спостерігається на усіх рівнях ономастики: від антропонімії та топонімії до таких малодосліджених підсистем турецької ономастики, як фірмоніми, документоніми, хороніми тощо.

Розв'язати окреслені завдання цілком можливо, якщо вектором визначення основних характеристик сучасного турецького ономастикону обрати проблемні питання, що у перспективі дадуть відповіді на питання про ступінь збереження самобутності ономастичної традиції з попередніх епох; яким чином впливають ідеологічні настанови на формування загальної ономастичної картини, як відображаються елементи національного світобачення у назвах, що репрезентують турецьку культуру.

Ономастичні дослідження в турецькій (тюркській) лінгвістиці мають глибоку історію і власні традиції. Широку палітру ономастичних даних подає Махмуд Каршґарі у "Дивані тюркських мов". Детальний семасіологічний аналіз у його роботі отримали тюркські антропоніми: Abı, Afrasyab, Alp Aya, Alp Tegin, Atış, Azak, Badruk, Begi, Behlen, Kaçaç, Katun, астроніми: Egentüz, Temürkazık, Yetigen, топоніми: Bakırlıg, Balasagun, Barçuk, Biyız Seyhun, Çağla, етроніми: Basmil, Başıgirt, Bayundur тощо [2].

Цікавий лінгвістичний доробок із тюркської антропонімії тогочасної турецької мови представляє Евлія Челебі у "Книзі мандрівок", де подається авторська етимологія імен національних героїв: Kara Mürsel, Kara Koca, Kara Biga, Kara sığla, найпоширеніших тогочасних антропонімів: Afife, Alişaeoğlu, Beşaretoğlu, Asiye, Burhan Ağa, Fatıma, Gülşahi, Mermermah, Zahile, імен відомих поетів та ашків: Ali Çelebi, Firtloğlu, Geda Musli, Huzuri, Kayıçı Mustafa, Koroğlu, Kuloğlu, Revani, Suzi, Talii, та вперше у тюркському мовознавстві зроблено аналіз (хоча й позбавлений наукової методології) урбанонімії Стамбула з коментарями до мотивації вибору того чи іншого імені [3]. Особлива увага ономастичним елементам надається у пам'ятках Tuhfe-i Hattatîin, Menâkıb-ı Hünerverân, Tezkire-i Şuâra-yı, Karesi Meşâhiri, Sicill-i Osmânî та у роботі Ш.Самі Камûsü'l- Alâm [4].

За свідченням І.Кафесоґлу, оригінальний аналіз ономастичної традиції, що характерна для середньовічного тюркського суспільства, подає арабський літератор Шінабеддін Ебуль-Аббас (Калкашанді) у роботі Subuh'l-Asasâfi kitabât. Традиційно значна увага у турецькому мовознавстві надається також вивченню ономастичного корпусу пам'яток писемності та фольклору: Oğuzname, Manas, Kutadgu bilik, Divanü Lugatı't Türk [5].

Системне наукове вивчення турецької ономастичної спадщини, опис ономастичних елементів мови як важливого культурно-історичного матеріалу, який акумулює значну національно-культурну інформативність, спостерігається у Туреччині з кінця 20-х рр. XX ст. на сторінках науково-просвітницьких часописів Türk Derneği та Türk Yurdu. Відомий турецький просвітник Сафвет Бей розпочав наукове дослідження ономастичної лексики, розробивши класифікацію турецьких антропонімів та топонімів. Продовжив його справу відомий учений Б.Аталай, надрукувавши у чотирьох числах Türk Yurdu наукову розвідку "Türk Büyüklei veyahud Türk adları". Видання цієї праці у 1935 р. латинською графікою свідчило про актуальність і велике зацікавлення науковців та значущість для подальшого розвитку ономастичних студій у Туреччині [6].

Значний внесок у розвиток турецької ономастичної традиції зробив дослідник Х.Кошай, розпочавши ономастичні студії під час навчання у Будапешті. Вперше у турецькому мовознавстві на широкому науковому тлі була подана класифікація антропонімів, що пов'язані з тотемними віруваннями (Kartal, Sungur, Kurt), проаналізовано антропонімічний елемент taş ("камінь") у тюркській ономастичній традиції, критичний аналіз отримали імена, пов'язані з народними віруваннями (Çirkin), віддієслівні імена (Almış). Після повернення на батьківщину Х.Кошай продовжує ономастичні дослідження на сторінках Türk Yurdu [7], аналізуючи турецькі імена Durmuş, Yaşar, Döndü, Kara Yaşlı, Adı Güzel, Ana Kız, Hobyar.

Незважаючи на те, що до середини 30-х рр. XX ст. вивчення ономастичного простору в Туреччині мало фрагментарний характер, саме цей період цілком можна розглядати як період систематизації, наукового опрацювання, окреслення перспектив подальших досліджень.

Відчутну роль у становленні основних напрямків ономастичних досліджень у Туреччині мали наукові конференції та симпозиуми. Як зазначає С.Сакаоґлу, починаючи з 1973 р., ономастична тематика стає провідною на наукових форумах у Туреччині з проблем народної літератури та фольклору [8]. Інститут дослідження національного фольклору Міністерства культури Туреччини провів Симпозиум з турецької топонімії 11-13 вересня 1984 р. в Анкарі [9]. Наступні конгреси у Коньї (1986, 1987) та Міжнародний конгрес у Стамбулі (1989) були присвячені виключно ономастичним проблемам.

Центром ономастичних досліджень у Туреччині з широкими дискусійними можливостями для створення методичної бази та теоретичних розробок, платформою для обміну думок і гіпотез став часопис İş ve Düşünce, в якому розпочав свою дослідницьку роботу З.Финдикоґлу [10]. Значну роль у становленні турецької ономастики відіграв А.Джафероґлу. Саме його праці [11] заклали підґрунтя теоретичної розробки турецької антропонімії, топонімії. Послідовником натхненної праці А.Джафероґлу став Х.Ерен, у роботах якого дається лінгвістичне обґрунтування самого терміна онім та ономастичних явищ, які характерні для турецької мови [12].

Теоретичне обґрунтування ономастичних проблем, визначення основних ономастичних термінів знаходимо у роботі Д.Аксана та Г.Айлана [13]. Д.Аксан подає опис ономастичного простору Туреччини у синхронії та діакронії (розділ "Özel adlar alanı"), традицію евфемізації у процесі найменувань (розділ "Güzel adlandırma"), типи і тематичні групи турецьких топонімів, причини та мотивацію вибору тієї чи іншої назви для номінації географічного об'єкта (розділ "Yer adları bilimi"). У розділі "Kişi adları bilimi" автор виділяє п'ять основних груп антропонімів: антропоніми з релігійною тематикою ("Dinsel adlar koyma"): імена, пов'язані епітетами Аллаха, його чотирма халіфами, дітьми пророка Алі, доньками та дружинами Мухамеда. Наступне місце серед турецьких антропонімічних утворень посідають імена, що пов'язані з відомими діячами, національними героями, політиками, митцями ("Ünlü kişilerin saygı ve minnet duyulan kimselerin ad ya da soyadlarını koyma"): Atilla, Cehgiz, Fatih, Timur, Yavuz тощо; імена, що пов'язані з героями національних дестанів ("Destanlarda, masallarda geçen adları koyma"): Ayhan, Bozok, Gökhan, Oğuz, Orhan; імена пов'язані з географічними назвами, історичними подіями, етронімами ("Yer adlarını, tarihsel olay ya da kavim, boy adlarını koyma"): Bayram, Cuma, Cumhur, Devrim, Kadir, Kurtuluş, Muhtarrem, Ramazan, Zafer. У цілому, як зазначає автор, традиції найменувань, хоча й мають універсальний характер, проте містять чимало національно-специфічних рис [14]. Особливу увагу турецькі ономасти звертали на роз-

робку теорії мотивації та причинності, як найважливішої категорії у найменуванні денотатів. Так, В.Ашкун [15], досліджуючи фольклорні елементи м.Сівас, звернув увагу на особливості мотивації ономастичних назв та їх відображення у фольклорній картині світу турецького народу. Продовження пошуків теоретичного опрацювання ономастичного простору, спробу встановити загальну тенденцію та часткові вияви реалізації ономастичних комплексів у фольклорних текстах зустрічаємо у роботі З.Башара [16].

Дослідження турецького антропонімікону завжди було пріоритетним напрямком турецької ономастики. Необхідність ономастичних досліджень, яка виникла завдяки до створення Турецького лінгвістичного товариства, була закріплена законом № 2876, а ономастичні дослідження були внесені до програми його діяльності [17].

У республіканський період антропонімічні дослідження розпочинаються працями Т.Джеяля (1929) та Ф.А.Чопуроглу (1933) [18], у яких поряд із тогочасними антропонімічними явищами отримали своє нове опрацювання ономастичні елементи, що фіксуються у писемних пам'ятках турецької мови, зокрема *Oğuzname*. У цей час з'являється чимало робіт, у яких аналізуються мотивації вибору імені для дитини.

Ономастична робота поживалася у зв'язку з прийняттям Закону про прізвища від 21.06.1934 р. (2525 Sayılı Soyadı Kanunu) [19], згідно з яким кожен громадянин новоствореної республіки мав вибрати собі прізвище [20]. У тогочасній Туреччині були створені спеціальні експедиції зі збирання фольклорних матеріалів, результатом роботи яких стали збірки антропонімічних елементів Н.Йуреіроглу (1935), З.Вурал (1935), М.Ураз (1935), Дж.Байар (1935), Х.Караогуз (1935), К.Орбай (1935) [21]. Більшість таких робіт мали популяризаційний характер, мали на меті накопичити фактичний матеріал, іноді обмежуючись лише поясненням значення малозрозумілих слів. Підсумком роботи зі збирання та стандартизації антропонімічної лексики стали праці М.Ураза [22] та Р.Кіріша [23].

Корпус турецьких онімів-прізвищ опрацьовували й досліджували А.Джандар, Е.Шаполю (1935), Е.Санатер (1935), Гюрбюзсель (1935), А.Едіс (1935). Популяризаторський характер мала діяльність турецького ономаста З.Финдікоглу, спричинена активізацією та необхідністю існування прізвищ як окремої номінативної одиниці [24].

Як бачимо, дослідження з антропонімії посіли чільне місце в турецькому мовознавстві. На сьогодні видані фундаментальні словники-довідники турецьких імен. Багато цікавих і оригінальних пояснень містять лексикони Ф.Сюльдюра, А.Пюскюллюоглу, Х.Ерола, М.Чалика та інших дослідників [25].

Окремо варто відзначити роботи А.Айсана, С.Тунджай [26] та словник-довідник турецьких антропонімів В.Саглама. У словнику В.Саглама, який пов'язав часткові прояви антропонімічних фактів із загальною системою розвитку власних імен, подається близько 4000 турецьких імен.

Нові антропонімічні дані, що демонструють сучасний стан розвитку ономастичної системи турецької мови певного територіального ареалу (західного регіону країни) із залученням статистичних методів дослідження подає Х.Таш, провівши анкетування серед університетської молоді. Дослідниця аналізує аспекти, які є характерними для сучасної турецької антропонімії: право давати ім'я немовляті мають: батьки – 49,1 %, дід та баба – 43,1%, інші родичі та сторонні особи – сусіди, повитуха, релігійні діячі – 8,7%; наявність/відсутність прізвища серед молоді (є – 7,6 %, немає – 92,4 %); наявність другого імені (є – 10,9%, немає – 89,1 %);

наявність/відсутність апотропейного імені (*göbek adı*): є – 82,2%, немає – 14,8 %; частотність імен серед турецької молоді (в дослідження видно, що на сьогодні найпопулярнішими іменами для хлопчиків є: Murat, Mehmet, Fatih, Serkan, Ibrahim, Hasan, Ömer; для дівчат: Elif, Fatma, Esra, Emine, Yasemin, Ferda, Ebru, Deniz), що повністю підтверджує синкретичний характер сучасного турецького антропонімікону [27].

Серед праць, що мали значущий вплив на розвиток ономастичних досліджень в Туреччині, варто відзначити роботу Л.Расоньї [28], до джерельної бази якої увійшло 482 загальнотуркських антропонімів, та статтю І.Башгоза, у якій автор підкреслив необхідність дослідження турецької ономастики у зв'язку з нормами суспільного життя, соціального середовища, національних і міжнародних подій, особистих обставин. Така необхідність диктується своєрідністю конкретних умов, у яких "народжується" антропонім. Наприклад, у батьків ситуативною мотивацією вибору імені для дівчини Sabah ("ранок") може бути факт народження доньки зранку, ім'я Aysel ("місячна") дівчинка отримала, народившись у той час, коли астронавти здійснили політ на Місяць, ім'я Cezayir ("Алжир") дитина отримала тому, що батькові подобалася однойменна мелодія [29]. Дослідженню турецьких псевдонімів як проміжної ланки антропонімів присвячені фундаментальні роботи Н.Бінарк, Г.Артана, М.Семіх [30].

Топонімія як надзвичайно важливий фактор для дослідження історії Туреччини також завжди була у центрі уваги турецьких дослідників. Регіональне дослідження топонімічних назв розпочалося з середини 30-х рр. спільно з експедиціями, що визначали антропонімну базу турецького народу. Активне ареальне дослідження топонімії продовжується у 50-х рр. ХХ ст., особливе місце у цій сфері посідають статті, в яких робиться спроба популяризації вивчення ономастики. Варто відзначити крайню суб'єктивність у визначенні давнього топонімічного горизонту на території південно-східної Анатолії, яку можна пояснити недосконалістю методів топонімічного дослідження, а також спеціалізацією і конкретними завданнями, які ставилися перед експедиціями [31].

Значно вищий науковий рівень опрацювання топонімічного матеріалу із залученням історичних даних та екстралінгвістичних чинників мають праці Д.Аксана [32]. Варто відзначити, що праця А.Адівара покладає початок дослідженню турецької урбанонімії [33]. Продовження цієї роботи спостерігаємо у серії статей М. Байри у часописі "Дослідження з тюркського фольклору", що були присвячені історико-культурній характеристиці урбанонімії Стамбула [34]. Широкий діапазон досліджень та детальний аналіз урбанонімії окремих міст [35] і цілих регіонів [36] розробив Х.Ерен. У його наукових розвідках аналізується питання загальної типології турецьких топонімів з урахуванням їх зв'язку з граматику турецької мови, мотивів номінації географічних та топографічних об'єктів. У подальшому Х.Ерен неодноразово звертався до турецьких географічних назв, у яких глибше проявляються закономірності турецької топонімії і географічної термінології.

Серед робіт, що вийшли у світ у другій на поч. ХХІ ст. і були присвячені питанню ономастики, варто відзначити фундаментальні роботи Н.Акбаяра та А. Расіма Баркіная, в яких автори, поєднуючи сучасні методи дослідження топонімічного матеріалу та широкого архівного корпусу, подають аналіз топонімів часів Османської імперії. Топонімам окремих міст присвятили дослідження А.Бозіт (урбанонімія Анкари, Гіресуна, Адани), Ш.Ердогу (урбанонімія Анкари), М.Демірай (топонімія м. Гемерек), А.Озкая (топоніми м.Газіантеп) [37].

Серед праць, що присвячені ареальним топонімічним дослідженням, варта уваги робота І. Караг'юза "Топоніми Трабзону", у якій автор підкреслює великий вплив давніх мов (зокрема грецької) на формування топонімів регіону, використовуючи метод формантного аналізу, встановлює систему повторюваних елементів і топонімічних суфіксів. Крім того, дослідник звернув увагу на те, що характерною особливістю турецької топонімії є двокомпонентна структура, один з елементів якої у більшості випадків є номенклатурним терміном, що характеризує той чи інший об'єкт [38].

Широка палітра досліджень у галузі турецької астіонімії представлена у роботах П. Тугланджи (характеристика назв міст часів Османської імперії), М. Ондера (аналіз кодонімів на основі легенд та міфів), у серії робіт М. Ер'юза, в яких подається соціолінгвістичний аналіз топонімічних назв крізь призму зв'язку національної турецької культури з ономастичними традиціями регіону [39].

Локальне дослідження топонімів, визначення спільних дериваційних рис ойконімів Фракії та Східної Анатолії, встановлення тенденцій у розвитку турецької ойконімії у зв'язку з ландшафтом проводить В. Акин, аналізуючи посесивні топоніми (Ahmedbey, Ahmetçe, Sinanlı, Umurbey), меморіальні топоніми (Barbaros, Çavuşlu, İskender,) патронімічні (İsmaili, Karakasım, Lalapaşa), династичні топоніми (Danışmend, Fahrioğlu, Gündüzler, Malkoçlar, Selçuk), міфонімічні топоніми (Kurtdere, Kurttepe, Şahin), ландшафтні топоніми (Düzova, Kumdere, tatlıpınar, Yeşilova) тощо [40].

На початку 90-х рр. XX ст. у Туреччині активізується порівняльне дослідження взаємовпливів тюркських мов у галузі ономастики. Більшість турецьких дослідників зазначають, що топоніми мають великий ступінь стабільності, яка дає можливість визначити послідовні стадії міграції і заселення земель народами. Підтвердженням цієї гіпотези стали результати дослідження топонімії Криму у серії статей Н. Агата у часописі "Емель" [41] та А. Турана [42].

Сліди мов огузьких племен у топонімії Туреччини аналізують Т. Гюленсой та Р. Албайрак [43], у працях яких доведено, що значна частина турецької топонімії має саме огузьку основу. Аналіз гагаузького ономастичного простору, зроблений М. Аджароглу, в якому подається лексико-семантичний та структурний аналіз різнопланового ономастичного матеріалу у діяхронії, яскраво свідчить про спільність когнітивної бази найменування, єдиного культурно-мовного простору носіїв тюркських мов південно-західної гілки [44]. Актуальною залишається проблема визначення ролі тюркських елементів у формуванні топонімії на території Болгарії та Косова [45], а статті М. Догру присвячені різноплановим паралелям та семантичним зв'язкам тюркської топонімії з ономастичними формантами Північної Америки, Угорщини, Криму [46].

У працях Т. Гюленсой порушені питання словотвірної структури турецьких ономастичних елементів, проблема турецько-грецької мовної інтерференції у сфері географічних назв, уперше в турецькій ономастиці виявлені і підтверджені топонімічні пласти тюркської, іранської, арабської ономастичних традицій, проаналізовані структурні (морфологічні) та лексико-семантичні особливості турецької топонімії ("Türkçe yer adları kılavuzu"), продемонстрована тематична предметність апелювання, роль кольороназв у топоніміці, участі етно-елементів у формуванні топонімічної картини Туреччини. Програмною для визначення перспектив подальших досліджень можна вважати його роботу "Anadolu yer adlarına genel bir bakış" [47], у якій подана систематизація ономастичних елементів та створена методологічна

основа для подальших досліджень турецької гідронімії, омонімії та інших розрядів онімної лексики.

Культурний компонент турецької ономастики, первинні уявленні давніх тюрків та сучасні погляди, що зумовлені подальшою концептуалізацією світу та аргументовані фактичним матеріалом із фольклорної спадщини і художньої літератури, наявні у роботах Д. Аксана, А. Боз'їгіта та Л. Ерола [48]. Лінгвістичній експлікації в турецькій ономастиці концептів ау ("місяць") та г'юне ("сонце") присвятив свої статті А. Джафероглу [49].

Зоонімічна лексика як частина ономастичного простору аналізувалася у працях Л. Акалина [50], аналіз використання тваринних мотивів у ономастиці спостерігається у роботі А. Чає [51], А. Г'юнюлю [52], К. Тойгара [53], турецькі іхтіоніми отримали всебічний лінгвокультурологічний аналіз у праці А. Джафероглу [54]. Фітонімія як розділ ономастики представлена у фундаментальній роботі Т. Байтопа [55] та науковій діяльності С. Джинджича (питання ономастичного впливу турецької фітонімії на формування хорватського фітонімічного елемента) [56].

Зацікавлення турецькою (тюркською) ономастикой виявляли і зарубіжні лінгвісти і історики. Характер опублікованих робіт визначає широкий колом інтересів дослідження як у синхронному, так і в історичному аспектах (Расоньї Л., Баскаков М.) [57].

Міцне підґрунтя міжнародної співпраці турецьких дослідників ономастики та її поживлення за останні десятиліття спостерігається перш за все з представниками азербайджанської ономастичної школи [58]. Популярністю серед турецьких дослідників ономастик користується "Словник давньотюркської ономастики", що укладений Комісією слов'янської ономастики Міжнародного комітету славістів і виданий АН Азербайджану, в якому подано глибокий науковий аналіз 1338 давньотюркських антропонімів, 331 топонімів, 116 козмонімів, 107 етнонімів [59].

Враховуючи зазначене, можна стверджувати, що цілком можливим є те, що ономастика вважається однією з найперспективніших галузей сучасного турецького мовознавства. З усього корпусу ономастичних досліджень можна виділити декілька напрямів: загальнотеоретичні, історико-лінгвістичні, прикладні (збір та рекомендації). На сьогодні турецька ономастична традиція має значні успіхи у цій сфері: видані ґрунтовні наукові збірники та монографічні дослідження, проведено понад сто наукових конференцій, семінарів, робота яких повністю присвячена ономастичним проблемам.

Напрацьований великий фактичний матеріал з ономастики в турецькому мовознавстві, що конденсує мовознавчий доробок декількох поколінь турецьких дослідників, на жаль, не став об'єктом дослідження в українській тюркології, хоча, на нашу думку, цей матеріал відкриває нові перспективи дослідження в лінгвокультурологічному та лінгвокраїнознавчому аспекті, а також порівняння двох етнокультурних систем на матеріалі української та турецької мов.

1. Aksan D. Anadolu yer adları üzerine en yeni araştırmalar // TDAY-B, 1973-1974; Bozyiğit A.E. Türk adbilimi bibliyografyası. – Ankara: Ayyıldız, 1995. – 190 s.; Sakaoğlu S. Türk ad bilimi. I. Giriş. – Ankara: TDK, 2000. – 156 s.; 2. Sakaoğlu S. Зазн.праця, с. 17-19; 3. Там само, с. 20-22; 4. Там само, с. 23-24; 5. Kafesoğlu İ. Kalkaşandı // İslam Ansiklopedisi. 6. S. 134-135; Çeneli İ. Divanü Lugat'ı Türk'te hayvan adları // Türk Kültürü Araştırmaları. – XI-XIV. – 1975. – S. 99-122; Kirzioğlu M.F. Dede Korkut Kitabında coğrafi isimleri // Ülkü. 17 (101), Temmuz. 1941. – S. 449-456; Günay U. Manas Destanı'ndaki kadın adlarını ile ilgili bir deneme // Folkloristik: Prof.Dr. D.Yıldırım Armağanı. – Ankara: 1998. – S. 49-59; 6. Atalay B. Türk Büyükleri veya Türk adları. – İstanbul: Matbaa-i Amire, 1339 (1923). – 112 s.; Atalay B. Türk Büyükleri ve Türk adları. – İstanbul: Devlet Matbaası, 1935. – 177 s.; 7. Koşay H. Türk adlarına dair araştırma 5. 1927. – S. 118-126; Ankara budun bilgisi. – Ankara. 1935; 8. Sakaoğlu S., Zazn.праця, с. 57; 9. Türk yer adları sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül, 1984). – Ankara: Başbakanlık Basımevi, 288 s.; 10. Findikoğlu Z.F. Türk

Türkçe isimleri // Beşinci milletler arası türkoloji kongresi. Tebliğler. – C. 2. – İstanbul, 1987. – S. 49-56; Blaskovics J. Slovakiya'da eski türkçe yer adları // Türk dili bilimsel kurultayına sunulan bildiriler. – Ankara, 1975; 56. Rasonyi L. Kuman özel adları // Türk kültürü araştırmaları. – Ankara, 1966-1969. – S. 141-144; Baskakov N.A. Türk kökenli rus soyadları. – Ankara: TDK yay. 684, 1997. – 234 s.; Baski I. A preliminary index to Rasoy's onomasticon turcicum. – Budapest, 1986. – 159 s.; 57. Memmedli Y. Dilin onomastik birimleri ile normal kelimeler arasında leksik-semantic ilişkileri üzerine // Azərbaycan

Onomastikası Problemleri Dergisi, I, Bakü, 1986 Memmedli Y. Hususi (Özel) adlarla kelime birimleri arasında ilişkiler üzerine // Azərbaycan Onomastikası Problemleri Dergisi, III, Bakü, 1989.; Gültekin G. Güney Azərbaycan'ın doğusundaki yer adları. – İstanbul, t.y. – 204 s.; Memmedli Y. Kelime varlığı ile özel adlar arasındaki alakaya dair // Azərbaycan Onomastikası Problemleri. – II, Bakü, 1988; Hacıyeva Q. Cənubi Azərbaycan toponimləri. – Bakı: Elm, 2008. – 200 s.; 58. Eski türk onomastik sözlüğü. – Bakı: Elm, 1999. – 124 s.

Надійшла до редколегії 06.10.10

П. Ситдигов, асп.

ГЕНЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ КИТАЙСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

У статті висвітлено питання поповнення словникового складу китайської мови запозиченнями. Матеріалом для аналізу послужував корпус економічних термінів, було виявлено і проаналізовано фонетичні, семантичні та графічні запозичення.

В статті освещён вопрос пополнения словарного состава китайского языка заимствованиями. Материалом для анализа послужил корпус экономических терминов, были выявлены и проанализированы фонетические, семантические и графические заимствования.

The question of the Chinese language loan-words is considered in the article. As the data for the research we have used economical terms. During the research we have found and analysed fonetic, semantic and graphic loan-words.

Економіка має складний і багатоаспектний понятійний апарат, у якому відображається розвиток відповідної наукової думки. По мірі поглиблення економічних знань ускладнюються і поняття, що передаються термінами. Кожна епоха, спираючись на термінологію попередників, розробляє власне коло понять. Це свідчить про те, що економічна термінологія є продуктом історичного розвитку, в ній відображені всі етапи економічного і соціального прогресу. Кожен період характеризується своєю термінологічною лексикою, яка відображає рівень розвитку економіки, економічної науки, економічних взаємин з іншими країнами і характер виробничих відносин у державі. Всі суттєві зміни економічних процесів протікають на тлі змін усього соціального організму і, як наслідок, знаходять своє відображення у мові. Виникають ключові слова, що характеризують конкретний історичний етап суспільного розвитку. Такі слова, як правило, складають базисну термінологію і входять до термінологічної системи як необхідний і обов'язковий елемент. З одного боку, вони використовуються носіями мови для позначення відповідних процесів і явищ, з іншого – є засобами пізнання цих процесів і явищ. Система економічних понять характеризується єдністю, цілісністю, ієрархічною організацією елементів дуже неоднорідних за змістом і роллю, яку вони виконують. Неоднорідність змісту економічних понять знаходиться в прямій залежності від особливого місця, яке займає економіка як система знань. Специфіка економіки відбивається в багатозначності визначення самого поняття "економіка", з якого видно, що "термінологія сфери економіки неоднорідна і включає як абстрактні базові терміни, так і позначення конкретних областей економічних знань" [2, с.177]. На відміну від лексичних одиниць інших терміносистем, наприклад термінів точних наук, економічні терміни використовуються у мовленні як фахівців, так і широких верств населення. Однією з причин цього явища можна назвати процес термінологізації слів загальноживованої мови і детермінологізацію термінів. В умовах економічного розвитку і виникнення нових реалій, все більше зростає інтерес до питань економічної науки в суспільстві, і саме внаслідок цього сфера функціонування економічної термінології вийшла далеко за межі професійного спілкування.

З генетичної точки зору лексику китайської мови можна розділити на наступні групи: 1) суто китайська лексика; 2) фонетично або семантично адаптовані іншомовні запозичення. Саме така класифікація видається нам найбільш виправданою для китайської мови. Варто окремо зупинитися на японських запозиченнях у китайській лексиці. За різними даними у китайській мові на-

раховується близько п'ятиста японських запозичень. Це давній шар лексики китайської мови. Деякі з цих запозичень функціонують в рамках економічної термінології, однак часто мають характер терміноподібних елементів, оскільки не відповідають основним вимогам, що висуваються до термінів. Такі слова часто вживаються в розмовному стилі і знаходяться на периферії терміносистеми і тому, в своїй більшості, відносяться до розряду терміноідів, наприклад: 经济 [jing1ji4] – економіка; 商业 [shang1ye4] – комерція, торгівля, бізнес; 储蓄 [chu3xu4] – заощадження, депозит; 资本主义 [zi1ben3zhu3yi4] – капіталізм; 干部 [gan4bu4] – кадри. З цієї причини ми не розглядаємо японські запозичення і японську мову зокрема як джерело китайської термінології. Також, не слід ігнорувати таке сучасне явище китайської мови, як графічні запозичення. Як правило, графічно запозичені з англійської мови аббревіатури та багатокомпонентні терміни рідної мови – калька повного англійського терміна – вступають у синонімічні відношення. Наприклад, ATM机 [atmji1] – 自动取款机 [zi4dong4qu3kuan3ji1] – банкомат; GNP – 国民生产总值 [guo2ming2sheng1chan3zon3gzhi2] – валовий національний продукт; GDP – 国内生产总值 [guo2nei4sheng1chan3zong3zhi2] – внутрішній валовий продукт. На сьогоднішній день друковані видання часто використовують англійські аббревіатури або комбіновані аббревіатури, які мають у своєму складі ієрогліфи та літери англійського алфавіту. У Китаї уже вживаються заходи зі збереження чистоти рідної мови – усі аббревіатури мають відповідний китайський переклад.

З цих причин ми, не ігноруючи явище застосування графічних запозичень в китайській мові, маємо відзначити, що це неоднозначне питання, і ми не можемо з упевненістю віднести англійські аббревіатури до літературної мови. Тому в нашій статті ми не виділяємо їх як окреме джерело поповнення економічної терміносистеми. Необхідно відзначити, що основну частину економічної терміносистеми складають суто китайські терміни. Запозичення, особливо фонетичні, не притаманні китайській мові загалом і в економічній терміносистемі представлені у дуже малій кількості. Семантичні запозичення більш численні, але серйозною проблемою є питання їхнього вирізнання із загального числа термінів. Важко довести, що певне поняття було семантично кальковане, а не виникло саме по собі в Китаї як реакція на певне економічне явище або економічний об'єкт.

У відносинах між мовами постійно наявні процеси їх об'єднання і розділення, і природність цих процесів очевидна, з одного боку, існує прагнення до збереження своєрідності національної мови, з іншого – прагнен-